

ВАК Беларусі - Паспарта, праграмы

<http://vak.org.by/index.php?go=Box&in=view&id=549>

Для информационных целей

10.02.01 – беларускі язык

Приказ Высшей аттестационной комиссии Республики Беларусь от 23 августа 2007 г. № 138

Змест праграмы

Праграма кандыдацкага мінімуму па спецыяльнасці "Беларуская мова" складзена з улікам таго, што асоба, якая здае экзамен, павінна практычна валодаць беларускай мовай, мець глыбокія веды па ўсіх пытаннях прапанаваных раздзелаў на фанетычным, марфалагічным, лексічным і сінтаксічным узроўнях, добра арыентавацца ў пытаннях гісторыі мовы і гістарычнай граматыкі, а таксама дыялекталогіі беларускай мовы.

Мэта праграмы-мінімуму – падрыхтоўка спецыялістаў, якія валодаюць трывалай навукова-тэарэтычнай, метадалагічнай і метадычнай базай, здольных самастойна весці навукова-даследчую работу ў галіне лінгвістыкі, арыентавацца ў шырокім коле праблем, прадстаўленых у першакрыніцах.

Задачы – даць навуковыя веды пра лексічны склад, фразеалогію, фанетычную сістэму, граматычны лад беларускай мовы, сфарміраваць у маладых вучоных комплекс навыкаў для паспяховай даследчыцкай працы ў галіне мовазнаўства, выпрацаваць умённі крытычнага аналізу найбольш складаных тэарэтычных праблем сучаснага мовазнаўства, падрыхтаваць спецыялістаў вучонай ступені да педагагічнай і выхаваўчай дзейнасці ў вышэйшай школе.

Патрабаванні да ўзроўню ведаў аспіранта:

- мець навуковае ўяўленне пра мову як сістэму;
- аналізаваць айчыныя і замежныя літаратурныя крыніцы з мэтай вылучэння асноўных лінгвістычных напрамкаў і паняццяў;
- апісваць і тлумачыць сутнасць сучасных тэндэнцый развіцця граматычнага ладу мовы;
- асэнсоўваць і разумець інтэграцыю ўсіх узроўняў моўнай сістэмы;
- арыентавацца ў класіфікацыях, прапануемых у навуковай літаратуры;
- выкарыстоўваць параўнальна-супастаўляльны падыход для пошуку і апісання універсальнага і нацыянальна-спецыфічнага;
- валодаць метадыкай лінгвістычнага аналізу моўных з'яў;
- дасканала валодаць лінгвістычнай тэрміналогіяй.

Спецыяліст вучонай ступені па спецыяльнасці 10.02.01 – беларуская мова павінен свабодна арыентавацца ў пытаннях праграмы і змесце прапанаванай лінгвістычнай літаратуры, ведаць новыя публікацыі па актуальных праблемах беларусістыкі, умець даказваць уласны погляд на дыскусійныя палажэнні.

Спецыялісту вучонай ступені, акрамя пытанняў з любога раздзела дадзенай праграмы, прапануюцца таксама пытанні, звязаныя з тэмай кандыдацкай дысертацыі. Пры гэтым можа быць зададзена неабмежаваная колькасць пытанняў з мэтай выявіць веды па навуковай літаратуры, блізкай да тэмы даследавання.

I. Агульныя пытанні мовазнаўства

Прадмет і задачы мовазнаўства. Месца мовазнаўства ў сістэме навук. Метады даследавання мовы.

Гіпотэзы паходжання мовы. Асноўныя канцэпцыі прыроды мовы.

Мова як грамадская з'ява. Мова і грамадства.

Мова як сродак зносін.

Мова і мысленне.

Мова як сістэма знакаў. Структура моўнага знака. План зместу і план выражэння.

Моўная сістэма, яе функцыянаванне і развіццё. Сінхранія і дыяхранія.

Будова моўнай сістэмы. Ярусная будова мовы. Паняцце аб сістэме і структуры.

Мова і маўленне.

Параўнальна-гістарычны метады. Генеалагічная класіфікацыя моў.

Праблемы тыпалагічнага вывучэння моў. Моўныя універсаліі.

Сацыялінгвістыка. Псіхалінгвістыка. Кагнітыўная лінгвістыка. Прыкладное мовазнаўства.

II. Агульныя звесткі пра беларускую мову

Беларуская мова – нацыянальная мова беларускага народа

Літаратурная мова, яе пісьмовая і вусная разнавіднасці. Нормы беларускай літаратурнай мовы (лексічныя, арфаэпічныя, арфаграфічныя, граматычныя, стылістычныя).

Прарадзіма славян і глотагенез беларусаў

Месца беларускай мовы ў сям'і славянскіх моў (генетычная характарыстыка). Беларуская літаратурная мова сярод славянскіх літаратурных моў (тыпалагічная характарыстыка).

Характарыстыка беларускай мовы на фоне іншых славянскіх моў

Месца беларускай мовы сярод усходнеславянскіх моў (рускай, украінскай) – падабенства і адрозненні. Ізагласныя сувязі беларускай мовы з заходнеславянскімі мовамі. Ізагласныя сувязі беларускай мовы з паўднёvasлавянскімі мовамі.

Беларуская мова ва ўмовах беларуска-рускага двухмоўя

Сучасная моўная сітуацыя ў Беларусі. Заканадаўчы і рэальны статус беларускай і рускай моў у Беларусі. Функцыянаванне беларускай мовы ў розных сферах моўных зносін на сучасным этапе. Інтэрферэнцыя і культура беларускай мовы.

Беларуская мова за межамі Беларусі

Асноўныя цэнтры вывучэння беларускай мовы і культуры за мяжой. Замежныя публікацыі па беларускай мове. Беларуская мова на Міжнародных з'ездах славістаў (1929-2005 гг.). Беларуская мова ў бібліяграфічных даведніках па славянскаму мовазнаўству.

Паняцці і ключавыя словы: літаратурная мова, дыялектная мова, моўная сітуацыя, інтэрферэнцыя, культура мовы, сферы зносін.

III. Фанетыка і фаналогія

Фанетычная сістэма беларускай мовы

Артыкуляцыйна-фізіялагічная класіфікацыя зычных гукаў у беларускай літаратурнай мове па месцу ўтварэння, па спосабу ўтварэння, па ўдзелу голасу і шуму. Акустычная характарыстыка зычных гукаў беларускай літаратурнай мовы. Глухія і звонкія зычныя гукі. Санорныя зычныя гукі. Мяккія зычныя гукі. Артыкуляцыйна-фізіялагічная класіфікацыя галосных гукаў у мове.

Функцыянальная характарыстыка гукаў беларускай мовы

Паняцце фанемы. Сістэма фанем беларускай літаратурнай мовы. Фанемная прыналежнасць гукаў [ы], [і], [у], [ў], [в], [в'], [j]. Асноўныя карэляцыі зычных фанем. Прыстаўныя зычныя і галосныя, падоўжаныя зычныя.

Беларуская марфаналогія

Гістарычныя чаргаванні зычных і галосных гукаў і іх марфалагічнае значэнне ў розных часцінах мовы.

Націск у беларускай літаратурнай мове

Характарыстыка слоўнага націску. Фаналагічныя ўласцівасці беларускага слоўнага націску. Акцэнтацыйныя варыянты і прычыны іх узнікнення.

Літаратурныя нормы вымаўлення галосных і зычных гукаў

Прычыны адхіленняў ад літаратурных норм вымаўлення. Паняцці і ключавыя словы: гук, склад, націск, інтанацыя; галосныя і зычныя гукі, класіфікацыя гукаў, звонкія і глухія зычныя, санорныя, палаталізаваныя і непалаталізаваныя зычныя, лабіялізаваныя галосныя, прыстаўныя зычныя і галосныя, гістарычныя чаргаванні галосных і зычных гукаў.

IV. Лексікалогія і фразеалогія

Лексіка-семантычная сістэма беларускай мовы

Значэнне як моўны феномен. Асноўныя тыпы лексічных значэнняў. Лексічнае і граматычнае значэнне слова. Значэнне і паняцце. Суадносіны паміж сігніфікатам і дэнататам у сувязі з проціпастаўленнем канкрэтнай і абстрактнай лексікі. Унутраная форма слова. Заканамернасці развіцця значэння слова.

Парадыгматычныя адносіны ў лексіцы беларускай мовы

Катэгарыяльныя адносіны ў лексіцы і катэгарыяльныя адносіны ў семантыцы (паняцыйныя катэгорыі). Адрозненне лексічнай і лексіка-семантычнай катэгорыі. Тыпалогія лексічных катэгорый у беларускай мове. Амонімы, сінонімы, паронімы, антонімы ў беларускай мове. Родававыя карэляцыі лексічных адзінак.

Семантычная структура слова

Метады аналізу семантыкі лексічных адзінак. Значэнне слова ў парадыгме кампанентнага аналізу. Семантычная структура мнагазначнага слова. Тыпалогія полісеміі. Крытэрыі адрознення амоніміі і мнагазначнасці.

Сістэмная арганізацыя лексікі

Сістэмны і функцыянальны аспекты класіфікацыі паняцыйных катэгорый і лексічных значэнняў слова. Паняцце поля ў лінгвістыцы. Семантычныя палі, лексіка-семантычныя групы, тэматычныя групы як адзінкі класіфікацыі лексічнага складу мовы.

Лексіка беларускай мовы паводле паходжання

Спрадвечнабеларуская лексіка і яе гістарычныя пласты (агульнаславянскія, агульнаўсходнеславянскія і ўласнабеларускія словы). Запозычаная лексіка.

Лексіка беларускай мовы паводле сферы выкарыстання

Агульнаўжывальная лексіка. Лексіка абмежаванага ўжывання. Архаізмы і гістарызмы. Неалагізмы. Дыялектная лексіка. Размоўная лексіка. Тэрміналагічная лексіка.

Лексіка і нацыянальна-моўная карціна свету

Моўнае значэнне ў лінгвакультуралогіі. Адлюстраванне архетыпавых (этнічных) і сацыяльных канцэптаў у лексіцы і граматыцы. Паняцце культурэмы.

V. Словаўтварэнне

Словаўтваральная сістэма сучаснай беларускай літаратурнай мовы

Адзінкі словаўтварэння. Субстанцыянальныя і класіфікацыйныя адзінкі словаўтварэння ў беларускай мове (база, фармант, сінтагма, словаўтваральная пара, словаўтваральная парадыгма, словаўтваральны рад, словаўтваральны ланцужок, словаўтваральнае гняздо). Словаўтваральны тып як асноўная адзінка апісання сінхроннай сістэмы словаўтварэння. Мутацыйнае, транспазіцыйнае і мадыфікацыйнае словаўтварэнне.

Словаўтваральныя спосабы і сродкі

Афіксальныя спосабы словаўтварэння (суфіксальны, прэфіксальны, постфіксальны, прэфіксальна-суфіксальны і інш.), аснова-і словаскладанне ў беларускай мове. Складанаскарочаны спосаб словаўтварэння, тыпы абрэвіятур. Марфалага-сінтаксічны спосаб словаўтварэння ў беларускай мове.

Словаўтваральная марфаналогія

Чаргаванне. Усячэнне. Нарашэнне. Сцяжэнне.

Словаўтварэнне часцін мовы

Словаўтварэнне назоўнікаў. Словаўтварэнне прыметнікаў. Словаўтварэнне лічэбнікаў. Словаўтварэнне займеннікаў. Словаўтварэнне дзеясловаў. Словаўтварэнне прыслоўяў. Словаўтварэнне непаўназначных часцін мовы.

Сучасныя тэндэнцыі беларускага словаўтварэння

Канкурэнцыя словаўтваральных тыпаў. Праблема нормы ў сучасным словаўтварэнні. Словаўтваральнае асваенне запозычаных слоў.

Паняцці і ключавыя словы: морф, марфема, варыянты морфа, словаўтваральнае значэнне, нулявая марфема, словаўтваральны тып, словаўтваральны ланцужок, словаўтваральнае гняздо, спосаб словаўтварэння, канверсія, усячэнне, нарасненне.

VI. Марфалогія

Граматычная сістэма беларускай мовы

Сістэма часцін мовы. Праблемы класіфікацыі часцін мовы. Сістэма граматычных катэгорый у беларускай мове. Класіфікацыйныя і словазменныя граматычныя катэгорыі. Граматычныя спосабы і граматычныя сродкі.

Граматычныя катэгорыі назоўнікаў

Класіфікацыя назоўнікаў па родах. Род нязменных назоўнікаў і абрэвіатур. Назоўнікі агульнага роду. Адушаўленыя і неадушаўленыя назоўнікі. Лік назоўнікаў. Множналікавыя назоўнікі. Скланенне назоўнікаў. Тыпы скланенняў.

Праблемы скланення назоўнікаў

Граматычныя і лексіка-граматычныя катэгорыі назоўнікаў і іх формазмяненне. Родны склон адзіночнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду з чыстай асновай. Месны склон адзіночнага ліку назоўнікаў мужчынскага роду. Формазмяненне назоўнікаў мужчынскага роду на -а/-я ў адзіночным ліку. Формазмяненне рознаскланяльных назоўнікаў. Канчаткі назоўнікаў у родным склоне множнага ліку.

Асноўныя тыпы і сродкі словаўтварэння назоўнікаў

Спосабы словаўтварэння назоўнікаў. Суфіксальнае ўтварэнне назоўнікаў. Сінанімія суфіксальных сродкаў. Прэфіксальныя назоўнікі. Прэфіксальна-суфіксальныя назоўнікі. Складаныя назоўнікі. Абрэвіатуры.

Разрады прыметнікаў і іх граматычная характарыстыка

Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. Якасныя прыметнікі. Скланенне, ступені параўнання, поўныя і кароткія формы. Утварэнне адносных прыметнікаў. Утварэнне і скланенне прыналежных прыметнікаў.

Разрады лічэбнікаў і іх граматычныя асаблівасці

Колькасныя лічэбнікі. Простыя і састаўныя лічэбнікі. Скланенне колькасных лічэбнікаў. Дробавыя лічэбнікі і іх скланенне. Зборныя лічэбнікі і іх скланенне. Асаблівасці спалучэння лічэбнікаў з назоўнікамі.

Семантычная і граматычная характарыстыка займеннікаў

Займеннік як частка мовы. Месца займеннікаў у сістэме часцін мовы. Разрады займеннікаў па значэнню. Асабовыя і зваротныя займеннікі, іх скланенне. Прыналежныя займеннікі і іх скланенне. Указальныя і азначальныя займеннікі, іх скланенне. Пытальна-адносныя, адмоўныя і няпэўныя займеннікі, іх скланенне.

Граматычныя катэгорыі дзеяслова

Лексіка-граматычная адметнасць дзеяслова. Утварэнне форм інфінітыва. Двухтрывальныя дзеясловы і спосабы ўтварэння трывальных пар. Пераходныя і непераходныя дзеясловы. Зваротныя і незваротныя дзеясловы. Катэгорыі стану, ладу, часу дзеясловаў.

Марфалагічныя класы дзеясловаў і асаблівасці іх спражэння

Прынцыпы марфалагічнай класіфікацыі. Прадуктыўныя класы. Непрадуктыўныя класы. Узаемадзеянне класаў дзеясловаў. Дзеясловы з індывідуальнымі марфалагічнымі асаблівасцямі. Спражэнне дзеясловаў і асаблівасці ўтварэння асабовых форм.

Дзеепрыслоўе і дзеепрыметнік, іх утварэнне і ўжыванне

Утварэнне дзеепрыслоўяў закончанага і незакончанага трывання. Дзеепрыметнікі незалежнага стану цяперашняга і прошлага часу, іх утварэнне і ўжыванне. Дзеепрыметнікі залежнага стану цяперашняга і прошлага часу, іх утварэнне і ўжыванне. Ужыванне дзеепрыметнікаў у навуковым стылі мовы.

Асноўныя разрады прыслоўяў па значэнню, іх утварэнне

Якасныя прыслоўі, іх слова- і формаўтварэнне. Акалічнасныя прыслоўі і іх утварэнне.

Катэгорыя стану (безасабова-прэдыкатыўныя словы)

Месца катэгорыі стану ў сістэме часцін мовы. Суадноснасць слоў катэгорыі стану з іншымі часцінамі мовы. Семантычныя, граматычныя і сінтаксічныя асаблівасці катэгорыі стану.

Непаўназначныя часціны мовы

Сістэма непаўназначных часцін мовы ў беларускай мове. Асаблівасці значэння непаўназначных часцін мовы. Службовыя часціны мовы і часціцы. Выклічнікі і гукапераймальныя словы. Звязкі.

Асаблівасці ўжывання прыназоўнікаў з назоўнікамі

Прыназоўнік і склонавыя формы назоўнікаў. Ужыванне прыназоўніка **а**. Ужыванне прыназоўнікаў **да** і **к**. Ужыванне варыянтаў прыназоўнікаў **з**, **са**, **аб**, **аба**. Ужыванне прыназоўніка **па**. Значэнне і ўжыванне прыназоўніка **паўз**.

Разрады злучнікаў і іх сінтаксічныя функцыі

Вытворныя і невытворныя злучнікі. Падзел злучнікаў па саставу. Падзел злучнікаў па ўжыванню. Падзел злучнікаў паводле функцыі ў сказе.

Часціцы і выклічнікі, іх функцыі ў мове

Групы часціц па сэнсу. Ужыванне часціц. Разрады выклічнікаў і іх ужыванне. Гукаперайманні.

Пераход адных часцін мовы ў іншыя

Канверсія. Субстантывацыя, ад'ектывацыя, пранаміналізацыя, нумералізацыя, адвербіялізацыя.

Паняцці і ключавыя словы: граматыка, марфалогія, форма слова, граматычнае значэнне, граматычная катэгорыя, часціна мовы, род, лік, склон, скланенне, ступень параўнання, поўныя і кароткія прыметнікі, займеннікі, лічэбнікі, дзеяслоў, дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе, катэгорыя стану, службовыя часціны мовы, злучнік, прыназоўнік, часціцы, гукаперайманні.

VII. Сінтаксіс

Словазлучэнне, віды сінтаксічнай сувязі слоў

Тыпы словазлучэнняў. Іменныя словазлучэнні. Дзеяслоўныя словазлучэнні. Прыслоўныя словазлучэнні. Прэдыкатыўныя словазлучэнні. Сінанімія словазлучэнняў. Дапасаванне. Кіраванне. Прымыканне.

Просты сказ

Апавядальныя сказы. Пытальныя сказы. Клічныя сказы. Пабуджальныя сказы. Сцвярджальныя і адмоўныя сказы. Развітыя і неразвітыя сказы. Аднасастаўныя і двухсастаўныя сказы. Няпоўныя сказы. Эліптычныя сказы.

Структура простага сказа

Галоўныя члены сказа і іх выражэнне. Даданыя члены сказа і спосабы іх выражэння. Прыдатак. Адасобленыя даданыя члены сказа. Аднародныя члены сказа. Зваротак. Пабочныя словы, словазлучэнні і сказы. Устаўныя словы, словазлучэнні і сказы. Сказы з параўнальнымі зваротамі.

Тыпы аднасастаўных сказаў

Аднасастаўныя выказніковыя сказы і іх віды. Аднасастаўныя дзейніковыя сказы. Генітыўныя сказы. Нерасчлянёныя сказы і іх тыпы.

Сінтаксічнае члянэнне сказа і парадак слоў у сказе

Прамы і адваротны парадак слоў. Парадак размяшчэння членаў сказа.

Тыпы складаных сказаў

Складаназлучаныя сказы. Складаназалежныя сказы. Складаныя сказы з рознымі відамі сувязі.

Складаназлучаныя сказы

Сказы са спалучальнымі злучнікамі. Сказы з супастаўляльнымі злучнікамі. Сказы з пералічальна-размеркавальнымі злучнікамі. Сказы з далучальнымі злучнікамі. Тыпы бяззлучнікавых сказаў.

47. Складаназалежныя сказы

Складаназалежныя сказы з аб'ектнымі адносінамі. Складаназалежныя сказы з азначальнымі адносінамі. Складаназалежныя сказы з акалічнаснымі адносінамі. Складаназалежныя сказы з некалькімі даданымі часткамі, віды падпарадкавальнай сувязі паміж часткамі.

Чужаслоўе і спосабы яго перадачы

Прамая мова. Дыялог. Цытата. Ускосная мова. Няўласна прамая мова.

Паняцці і ключавыя словы: словазлучэнне, сказ, дапасаванне, кіраванне, прымыканне, дзейнік, выказнік, дапаўненне, азначэнне, акалічнасць, аднасастаўны сказ, складаназлучаны сказ, складаназалежны сказ, сінтаксічнае цэлае, абзац, дыялог, прамая мова, ускосная мова, чужаслоўе, цытата.

VIII. Дыялекталогія і лінгвагеаграфія

Я.Ф. Карскі і даследаванне гаворак беларускай мовы

Я.Ф. Карскі заснавальнік беларускай дыялекталогіі. Групоўка гаворак беларускай мовы паводле Я.Ф. Карскага. Я.Ф. Карскі і этна-гістарычная тэрыторыя беларускіх гаворак.

П.А. Бузук і лінгвагеаграфія беларускай мовы

"Спроба лінгвістычнае геаграфіі Беларусі". Развіццё лінгвістычнай геаграфіі беларускіх гаворак.

Дыялекталагічныя карты беларускай мовы XIX — пачатку XX ст.

Дыялекталагічная карта Я.Ф. Карскага "Беларускія гаворкі". "Дыялекталагічная карта рускай мовы ў Еўропе" Маскоўскай дыялекталагічнай камісіі.

I.I. Насовіч і беларуская дыялектная лексікаграфія

"Слоўнік беларускай мовы" I.I. Насовіча, Паслядоўнікі I.I. Насовіча.

Лінгвагеаграфічнае даследаванне беларускіх гаворак у другой палове XX ст.

"Дыялекталагічны атлас беларускай мовы". "Лексічны атлас беларускіх народных гаворак".

Этапы развіцця беларускай дыялектнай лексікаграфіі

Фальклорна-этнаграфічны этап. Дыялекталагічны этап. Праграма Інбелкульту. Пасляваенная дыялектная лексікаграфія. Лінгвагеаграфічны этап. "Лексічны атлас беларускіх народных гаворак".

Дыялекталагічны атлас беларускай мовы і групоўка гаворак Беларусі

ДАБМ фундаментальнае адлюстраванне стану беларускіх гаворак у сярэдзіне XX стагоддзя. Дыялектны падзел беларускіх гаворак. Занальны падзел беларускіх гаворак.

Асноўны масіў беларускіх гаворак, яго дыялектнае члененне і асноўныя асаблівасці дыялектаў

Агульныя асаблівасці беларускіх гаворак. Асноўныя асаблівасці беларускіх дыялектаў і сярэднебеларускіх гаворак.

Лінгвагеаграфічная групоўка беларускіх гаворак

Дыялектная групоўка гаворак беларускай мовы. Дыялектныя зоны беларускіх гаворак.

Беларускія гаворкі і літаратурная мова

Дыялектная аснова беларускай літаратурнай мовы. Узаемадзеянне мясцовых гаворак і сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Паняцці і ключавыя словы: гаворка, група гаворак, дыялект, дысімільнае аканне і яканне, недысімільнае аканне і яканне, іканне, еканне, дыялектныя адрозненні ў марфалогіі, сінтаксісе і лексіцы; групоўка гаворак, дыялектныя зоны, лінгвагеаграфія, дыялектныя атласы і слоўнікі.

IX. Гістарычная граматыка і лексікалогія

Крыніцы вывучэння гістарычнай граматыкі беларускай мовы

Распрацоўка пытанняў гісторыі беларускай мовы ў працах айчынных і замежных моваведаў. Вывучэнне гісторыі слоўнікавага складу беларускай мовы ў беларускім мовазнаўстве.

Развіццё фанетычнай сістэмы беларускай мовы

Фанетычная сістэма агульнаўсходнеславянскай мовы. Гісторыя рэдукаваных гукаў і вынікі іх страты ў галіне галосных і зычных. Пытанне аб паходжанні акання ў беларускай мове. Змяненне Е ў О пасля мяккіх зычных перад цвёрдымі ў беларускай мове. Гістарычныя чаргаванні галосных і зычных гукаў у беларускай мове. Беглыя галосныя. Прыстаўныя зычныя і галосныя.

Параўнальная характарыстыка фанетычных сістэм усходнеславянскіх моў

Фанетычныя з'явы, агульныя для беларускай і рускай моў. Фанетычныя з'явы, агульныя для беларускай і ўкраінскай моў. Адлюстраванне беларускіх фанетычных з'яў у пісьменнасці XIV -XVIII стст.

Эвалюцыя граматычных катэгорый у гісторыі беларускай мовы

Катэгорыя адушаўлёнасці-неадушаўлёнасці, катэгорыя склону, катэгорыя роду, катэгорыя ліку, катэгорыя трывання, катэгорыя асобы, катэгорыя ладу, катэгорыя часу.

Эвалюцыя словазмянення часцін мовы ў гісторыі беларускай мовы

Пераўтварэнне сістэмы скланення назоўнікаў у гісторыі беларускай мовы. Гісторыя скланення займеннікаў у беларускай мове. Гісторыя іменных і займеннікавых прыметнікаў у беларускай мове. Гісторыя лічэбнікаў у беларускай мове. Словазмяненне дзеясловаў у гісторыі беларускай мовы. Дзеепрыметнікі ў гісторыі беларускай мовы.

Назменныя часціны мовы ў гісторыі беларускай мовы і іх эвалюцыя

Эвалюцыя сінтаксічнай сістэмы ў гісторыі беларускай мовы

Тыпалогія простых і складаных сказаў у беларускай мове. Спосабы выражэння галоўных і даданых членаў сказа ў гісторыі беларускай мовы.

Гістарычныя пласты лексікі ў старабеларускай мове

Агульнаславянская лексіка ў слоўніковым складзе старабеларускай мовы. Агульнаўсходнеславянская лексіка ў слоўніковым складзе старабеларускай мовы. Уласнабеларуская лексіка ў слоўніковым складзе старабеларускай мовы. Разрады лексічных запазычанняў у старабеларускай мове. Фанетычнае, марфалагічнае і семантычнае асваенне запазычанняў у старабеларускай мове.

Прадметна-тэматычная характарыстыка слоўнікавага складу старабеларускай мовы

Эвалюцыя слоўнікавага складу ў гісторыі беларускай мовы

Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці слоўнікавага складу беларускай мовы ў перыяд фарміравання беларускай нацыі. Развіцце слоўнікавага складу беларускай мовы ў XX ст.

Асноўныя этапы беларускай гістарычнай лексікаграфіі

“Гістарычны слоўнік беларускай мовы”.

Паняцці і ключавыя словы: законы складу, гістарычныя чаргаванні, палаталізацыя, рэдукаваныя галосныя, клічны склон, энклітыкі, праклітыкі, аорыст, перфект, імперфект, супін, тэматычныя групы.

X. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы

Прынцыпы перыядызацыі гісторыі беларускай літаратурнай мовы.

Крыніцы вывучэння гісторыі беларускай літаратурнай мовы. Важнейшыя даследаванні па гісторыі беларускай літаратурнай мовы. Працы Л.М.Шакуна па гісторыі беларускай мовы.

Пытанне аб фарміраванні і функцыянаванні старабеларускай літаратурна-пісьмовай мовы

Пытанне аб паходжанні старажытнарускай літаратурнай мовы. Стараславянская мова і яе роля ў развіцці старажытнарускай літаратурнай мовы. Характарыстыка граматычнага ладу і лексічнага складу мовы старажытнарускай пісьменнасці. Узаемадзеянне беларускай і царкоўнаславянскай літаратурна-пісьмовых моў у XV–XVII стст. Прынцыпы размежавання беларускіх і царкоўна-славянскіх пісьмовых помнікаў.

Прынцыпы размежавання беларускіх і ўкраінскіх пісьмовых помнікаў.

Старабеларуская літаратурна-пісьмовая мова ў Вялікім княстве Літоўскім

Грамадскія функцыі старабеларускай мовы ў Вялікім княстве Літоўскім. Жанрава-стылявыя разнавіднасці старабеларускай літаратурна-пісьмовай мовы. Беларуская мова ў сферы канцелярска-юрыдычнай пісьменнасці XV – XVI стст. Беларуская мова ў сферы канфесіянальна-рэлігійнай пісьменнасці XV – ХУІІ стст. Беларуская мова ў сферы свецка-мастацкай літаратуры XV – XVII стст. Значэнне выдавецкай дзейнасці Ф. Скарыны, С. Буднага, В. Цяпінскага для развіцця старабеларускай літаратурна-пісьмовай мовы.

Моўныя кантакты перыяду фарміравання і развіцця беларускай народнасці

Уздзеянне польскай мовы на беларускую літаратурна-пісьмовую мову

ў XVI–XVII стст.

Асаблівасці фарміравання і развіцця новай беларускай літаратурнай мовы ў XIX ст.

Заняпад старабеларускай літаратурна-пісьмовай мовы ў XVII ст. Прычыны ўзнікнення новай беларускай літаратурнай мовы. Праблема пераемнасці паміж старой і новай беларускай літаратурнай мовай. Стан беларускай літаратурнай мовы ў пачатку XX ст.

Беларуская літаратурная мова ў XX ст.

Эвалюцыя графіка-арфаграфічнай сістэмы беларускай мовы ў XIX – XX стст. Асаблівасці развіцця сучаснай беларускай літаратурнай мовы ва ўмовах беларуска-рускага двухмоўя.

Беларуская літаратурная мова канца XX – пачатку XXI стст.

Асаблівасці сучасных моўных працэсаў. Праблема двух варыянтаў беларускай літаратурна-пісьмовай мовы. Стан сучасных літаратурных норм беларускай мовы. Асноўныя тэндэнцыі іх развіцця. Мова і рэлігія на Беларусі.

Паняцці і ключавыя словы: літаратурна-пісьмовая мова, старажытнаруская мова, старабеларуская мова,

царкоўнаславянская мова, царкоўнаславянizm, жанрава-стылявыя разнавіднасці мовы, моўная норма, стабілізацыя норм, новая беларуская літаратурная мова; лацінка, кірыліца, арабскае пісьмо, рэформа правапісу.

XI. Гісторыя беларускага мовазнаўства

Развіццё беларускага мовазнаўства ў дакастрычніцкі перыяд.

Перыядызацыя гісторыі беларускага мовазнаўства. Развіццё лінгвістычнай думкі ў антычным свеце. Развіццё граматычнай думкі ва ўсходніх славян старажытнай пары. Вывучэнне беларускай мовы ў XIX ст. Асноўныя напрамкі лінгвістычнай дзейнасці Я. Карскага.

Развіццё беларускага мовазнаўства ў XX — пачатку XXI ст.

Распрацоўка правапісу і граматыкі беларускай літаратурнай мовы ў 20-30-я гады XX ст. Стварэнне нацыянальнай тэрміналогіі. Перакладная і дыялектная лексікаграфія. Працы па мове мастацкай літаратуры, дыялекталогіі і гісторыі беларускай мовы. Сучасная беларуская лінгвістыка. Граматычныя даследаванні. Вывучэнне фанетыкі і фаналогіі, марфемікі і словаўтварэння. Сучасная лексікаграфія. Лексіка-стылістычныя даследаванні. Станаўленне беларускай фразеалогіі. Развіццё дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі. Вывучэнне гісторыі беларускай мовы.

Асноўныя напрамкі сучасных лінгвістычных даследаванняў. Лінгвакультуралагічныя працы беларускіх мовазнаўцаў. Сацыяльная і камп'ютэрная лінгвістыка.

XII. Метады даследавання мовы

1. Метады сінхроннага апісання мовы. Таксанімічны метад, яго асаблівасці. Генетычны метад, яго асаблівасці.
2. Параўнальна-гістарычны метад, яго мэты і задачы. Методыка ўстанаўлення моўнай роднасці. Паняцце моўнай сям'і. Паняцце прамовы. Унутраная рэканструкцыя. Генеалагічная класіфікацыя моў свету.
3. Метады тыпалагічнага даследавання, іх мэты і задачы. Паняцце моўнага тыпу. Супастаўляльнае вывучэнне моў. Тыпалагічная класіфікацыя моў Ф.Шлегеля, В.Гумальта, Э.Сэпіра, Дж. Грынберга і інш.
4. Метады сацыялінгвістычнага даследавання. Прадмет і статус сацыялінгвістыкі. Сістэма мовы з пункту гледжання сацыялінгвістыкі. Паняцце і тыпы моўнай сітуацыі. Сацыялінгвістычная класіфікацыя моў. Метады збірання і апрацоўкі сацыялінгвістычных дадзеных.
5. Сацыялінгвістыка. Псіхалінгвістыка. Кагнітыўная лінгвістыка. Прыкладное мовазнаўства.

Паняцці і ключавыя словы: метад, методыка, моўная сям'я, моўны тып, параўнальна-гістарычны метад, унутраная рэканструкцыя, сацыялінгвістыка, сацыялінгвістычныя дадзеныя.

Спіс літаратуры

1. Абабурка М.В. Развіццё мовы беларускай мастацкай літаратуры. Мн., 1987.
2. Аванесов Р.И. Очерки русской диалектологии. — М., 1949.
3. Аксамітаў А.С. Беларуская фразеалогія. — Мн., 1978.
4. Аляхновіч М.М. Сістэма націску назоўнікаў з вытворнай асновай у беларускай мове // Беларускае і славянскае мовазнаўства. Мн., 1972, с. 26-36.
5. Анічэнка У.В. Беларуская-ўкраінскія пісьмова-моўныя сувязі. — Мн., 1969.
6. Анічэнка У.В. Мовы ўсходніх славян. — Мн., 1989.
7. Антанюк Л.А. Беларуская навуковая тэрміналогія. — Мн., 1987.
8. Антонович А.К. Белорусские тексты, писанные арабским письмом, и их графико-орфографическая система. — Вильнюс, 1968.
9. Арашонкава Г.У., Булыка А.М., Люшчак У.В., Падлужны А.І. Тэорыя і практыка беларускай тэрміналогіі. — Мн., 1999.
10. Основы культуры маўлення і стылістыкі. — М., 1992.
11. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии. — М., 1957.
12. Ахманова О.С. Основы компонентного анализа. — М., 1969.
13. Баханькоў А.Я. Развіццё лексікі беларускай літаратурнай мовы ў савецкі перыяд. — Мн., 1982.
14. Беларускае мовазнаўства: Бібліяграфічны ўказальнік (1925 — 1965). — Мн., 1967.
15. Беларускае мовазнаўства: Бібліяграфічны ўказальнік (1966 — 1975). — Мн., 1980.
16. Беларускае мовазнаўства: Бібліяграфічны паказальнік (1976 — 1985). — Мн., 1993.
17. Беларускае мовазнаўства: Бібліяграфічны паказальнік (1986 — 1991). — Мн., 2004.
18. Беларуская граматыка. Частка I. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. — Мн., 1985; Частка II. Сінтаксіс. — Мн., 1986.
19. Беларуская мова: Энцыклапедыя. — Мн., 1994.
20. Беларуская мова / Пад рэд. А.Лукашанца, М.Прыгодзіча, Л.Сямешка. Аполе, 1998.
21. Березин Ф.М. История лингвистических учений. — М., 1975.
22. Бернштейн С.Б. Очерки сравнительной грамматики славянских языков. — М. Т.1, 1961; Т.2., 1974.
23. Бирилло Н.В. Белорусский язык. Языки народов СССР. — Т. I.
24. Бірыла М.В. Да пытання аб фарміраванні і важнейшых нормах беларускай літаратурнай вымаўлення. Весці

- АН БССР. Сер.грамад.наук, 1958, №3.С. 165-176.
25. Бірыла М.В. Беларуская антрапанімія. Ч.1., Мн., 1966; Ч.2. Мн., 1969;
 26. Ч.3.Мн., 1982.
 27. Бірыла М.В. Націск назоўнікаў у сучаснай беларускай мове. – Мн.,1986.
 28. Борковский В.И. Синтаксис древнерусских грамот. Простое предложение. -М., 1958.
 29. Борковский В.И., Кузнецов П.С. Историческая грамматика русского языка. Изд. 2-е. – М., 1965.
 30. Бузук П.А. Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі. Ч.1. Фанетыка і марфалогія. Вып. I. Гаворкі цэнтральнай і ўсходняй Беларусі і суседніх мясцовасцей Украіны і Вялікарасіі ў першай чвэрці XX ст. Мн., 1928.
 31. Булахаў М.Г. Прыметнік у беларускай мове. – Мн., 1964.
 32. Булахаў М.Г. Гісторыя прыметнікаў беларускай мовы XIV – XVII стст. Ч.2. Сінтаксічны нарыс. -Мн., 1971.
 33. Булахаў М.Г. Гісторыя прыметнікаў беларускай мовы. Ч. 3. Лексікалагічны нарыс (агульнаславянская лексіка). – Мн., 1973.
 34. Булахов М.Г. Славянские языки: происхождение, история, современное состояние. – Мн., 2001.
 35. Булыка А.М. Развіццё арфаграфічнай сістэмы старабеларускай мовы. -Мн., 1970.
 36. Булыка А.М. Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV – ХУШ стст. – Мн., 1980.
 37. Булыка А.М., Жураўскі А.І., Крамко І.І. Гістарычная марфалогія беларускай мовы. – Мн., 1979.
 38. Бурак Л.І. Далучэнне ў сучаснай беларускай мове. – Мн., 1975.
 39. Бурак Л.І. Пунктуацыя беларускай мовы. – Мн., 1976.
 40. Бурячок А.А. Формування спільнага фонду сацыяльна-політычнай лексікі східнослов'янскіх мов. – Київ, 1983.
 41. Вайтовіч Н.Т. Ненаціскны вакалізм народных гаворак Беларусі. – Мн., 1968.
 42. Вайтовіч Н.Т. Баркалабаўскі летапіс. Мн., 1977.
 43. Вардомацкий Л.М. Особенности ударения существительных в русском, белорусском и украинском языках. Мн., 1988.
 44. Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове). Изд.2-е.- М.,1972.
 45. Владимиров П.В. Доктор Франциск Скорина. Его переводы, печатные издания и язык. СПб, 1888.
 46. Владимиров П.В. Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII вв. – Київ, 1890.
 47. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов. – Киев, 1966.
 48. Выгонная Л.Ц. Інтанацыя. Націск. Арфаэпія. – Мн., Навука і тэхніка, 1991.
 49. Германовіч І. К. Беларускія мовазнаўцы: Нарысы навуковай дзейнасці. -Мн., 1985.
 50. Гістарычная лексікалогія беларускай мовы. – Мн., 1970.
 51. Граматыка беларускай мовы. Т.1. Марфалогія. – Мн., 1962; Т. 2. Сінтаксіс. – Мн., 1966.
 52. Груцэ А.П. Развіццё складаназалежнага сказа ў беларускай мове. – Мн., 1970.
 53. Гуліцкі М.Ф. Нарысы гісторыі беларускай лексікаграфіі (XIX – пачатак ХХст.).-Мн.,. 1978.
 54. Гурскі М.І. Параўнальная граматыка беларускай і рускай моў. Фанетыка і марфалогія. – Мн., 1961.
 55. Гурскі К.І., Ломцеў Ц.П. і інш. Курс сучаснай беларускай мовы (фанетыка, марфалогія, лексіка). – Мн., 1940.
 56. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. – М., 1977.
 57. Диалектологический атлас русского языка. Центр Европейской части СССР (в 3-х вып.). Вып. 1. Фонетика. – М., 1986.
 58. Діалекталогічны атлас украінскай мовы. Т. 1. – Київ, 1983.
 59. Дыялекталагічны атлас беларускай мовы. – Мн., 1963.
 60. Жуковская Л.П. Текстология и язык древнейших славянских памятников. М., 1976.
 61. Жураўскі А.І. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Т. 1. – Мн., 1967.
 62. Жучкевич В.А. Общая топонимика. 3-е изд. Мн., 1980.
 63. Жыдовіч М.А. Назоўнік у беларускай мове. Частка 1. Адзіночны лік. -Мн.,1969.
 64. Земская Е.А. Современный русский язык. Словообразование. – М.,
 65. Иванов В.В. Историческая грамматика русского языка. – М.,1990.
 66. Івашуціч Я.М. Націск у дзеяслоўных формах сучаснай беларускай мовы. Мн., 1981.
 67. Калинин А.В. Лексика русского языка. – М., 1971.
 68. Камароўскі Я.М., Сямешка Л.І. Сучасная беларуская мова. Фанетыка і фаналогія. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. – Мн., 1985.
 69. Карский Е.Ф. Западнорусские переводы псалтыри в 15 – 17 вв. -Варшава, 1896.
 70. Карский Е.Ф. Белорусы. Введение в изучение языка и народной словесности. -Варшава, 1903; Вильно, 1904.
 71. Карский Е.Ф. Белорусы. Язык белорусского народа. Вып. 1. Исторический очерк звуков белорусского языка. – М., 1955.
 72. Карский Е.Ф. Белорусы. Язык белорусского народа. Вып. 2. Исторический очерк словообразования и словоизменения в белорусском языке. Вып. 3. Очерки синтаксиса белорусского языка. – М., 1956.
 73. Карский Е.Ф. Труды по белорусскому и другим славянским языкам. -М., 1962.
 74. Киселёв И.А. Частицы в современных восточнославянских языках. -Мн., 1976.
 75. Клімчук Ф.Д. Гаворкі Заходняга Палесся. – Мн., 1983.
 76. Ключаў Г.Н., Юрэвіч А.К. Сучасная беларуская пунктуацыя. – Мн., 1966.
 77. Козырев И.С. Очерки по сравнительно-исторической лексикологии русского и белорусского языков. – Орёл, 1970.
 78. Конюшкевич М.И. Синтаксис близкородственных языков: тождества, сходства, различия. Мн., 1989.
 79. Крамко І.І., Юрэвіч А.К., Яновіч А.І. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Т.2. – Мн., 1968.
 80. Крукоўскі Н.І. Рускі лексічны ўплыў на сучасную беларускую літаратурную мову. – Мн., 1958.
 81. Крывіцкі А.А. Наша родная мова: Навукова-папулярны нарыс. 3-е выд., дапрац. – Мн., 1973.
 82. Крывіцкі А.А., Падлужны А.І. Фанетыка беларускай мовы. – Мн., 1984.
 83. Кузнецов П.С. Очерки исторической морфологии русского языка. – М., 1959.

84. Курс сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Марфалогія. – Мн., 1957; Сінтаксіс. – Мн., 1959; Фанетыка, арфаграфія, лексікалогія. – Мн., 1961.
85. Ларин Б.А. Лекции по истории русского литературного языка. – М., 1975.
86. Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы. – Мн., 1994.
87. Лексикология современного русского языка. – М., 1972.
88. Лексічны атлас беларускіх народных гаворак: У 5-ці т. Т.1. Раслінны і жывёльны свет. Мн., 1993; Т.2. Сельская гаспадарка. Мн., 1994; Т.3. Чалавек. Мн., 1996; Т.4. Побыт. Мн., 1997; Т.5. Семантыка. Словаўтварэнне. Націск. Мн., 1998.
89. Лексічныя ландшафты Беларусі: Жывёльны свет. – Мн., 1995.
90. Лемтюгова В.П. Восточнославянская ойконимия апеллятивного происхождения. – Мн., 1983.
91. Лемцюгова В.П. Беларуская айканімія. Мн., 1970.
92. Лепешў І.Я. Праблемы фразеалагічнай стылістыкі і фразеалагічнай нормы. – Мн., 1984.
93. Лінгвістычная геаграфія і групавыя беларускіх гаворак. Ч. 1.-Мн., 1968; Ч. 2., Мн.1969.
94. Ломтев Т.П. Сравнительно-историческая грамматика восточнославянских языков (Морфология). – М., 1961.
95. Лукашанец А.А., Михневич А.Е., Щербин В.К. Общество – язык – политика. Мн., 2001.
96. Лукашанец А.А. Словаўтварэнне і граматыка. – Мн., 1988.
97. Малажай Г.М. Сучасная беларуская мова: Перыфраза. – Мн., 1980.
98. Мартынов В.В. Категория языка. М., 1982.
99. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика. Мн., 2004.
100. Мацкевіч Ю.Ф. Марфалогія дзеяслова ў беларускай мове. Мн., Выд. АН БССР, 1959.
101. Медиусова Э.М. Значение слова и методы его описания. – М., 1974.
102. Мезенка Г.М. Беларуская анамастыка. Мн., 1997.
103. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 1951.
104. Мечковская Н.Б. Ранние восточнославянские грамматики. – Мн., 1984.
105. Мечковская Н.Б. Общее языкознание: Структура и социальная типология языков. –
106. Мн., 2000.
107. Мечковская Н.Б. Семиотика: Язык. Природа. Культура. М., 2004.
108. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика. 2-е изд. М., 1996.
109. Мікратапанімія Беларусі. Мн., 1974.
110. Міхневіч А.Я. Праблемы семантыка-сінтаксічнага даследавання беларускай мовы. – Мн., 1976.
111. Мова беларускай пісьменнасці 14-18 стст. – Мн., 1988.
112. Мяцельская Е.С., Блінава Э.Д. Беларуская дыялекталогія: Практыкум. – Мн., 1991.
113. Мяцельская Е.С., Камароўскі Я.М. Беларуская дыялекталогія: Хрэстаматыя. Мн., 1979.
114. Наркевіч А.І. Назоўнік. Граматычныя катэгорыі і формы. – Мн., 1976.
115. Наркевіч А.І. Сістэма словазлучэнняў у сучаснай беларускай мове (Структурна-семантычнае апісанне). – Мн., 1972.
116. Нарысы па беларускай дыялекталогіі. Мн., 1964.
117. Нарысы па гісторыі беларускай мовы. Мн., 1957.
118. Никитевич В.М. Основы номинативной деривации. – Мн., 1985.
119. Обнорский С.П. Очерки по истории русского литературного языка старшего периода. – М. – Л., 1946.
120. Павленко Н.А. История письма. 2-е изд. Мн., 1987.
121. Падгайскі Л.П. Словазлучэнне ў беларускай мове. Мн., 1971.
122. Падлужны А.І., Чэкам В.М. Гукі беларускай мовы. – Мн., 1973.
123. Падлужны А.І. Нарыс акустычнай фанетыкі беларускай мовы. – Мн., 1977.
124. Падлужны А.І. Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы. – Мн., 1969.
125. Падлужны А.І. Мова і грамадства. Мн., 1977.
126. Панюціч К.М. Лексіка народных гаворак. – Мн., 1976.
127. Паўленка М.А. Нарысы па беларускаму словаўтварэнню. – Мн., 1978.
128. Плотнікаў Б.А. Беларуская мова ў сістэме славянскіх моў. Мн., 1999.
129. Прохорова С.М. Синтаксис переходной русско-белорусской зоны: ареально-типологическое исследование. – Мн., 1991.
130. Прыгодзіч М.Р. Словазлучэнне ў беларускай мове. – Мн., 2000.
131. Прыгодзіч М.Р. Беларуская мовазнаўства. – Мн., 2006.
132. Пытанні білінгвізму і ўзаемадзеяння моў. – Мн., 1982.
133. Рагаўцоў В.І. Сінтаксіс беларускай і рускай моў: Дыскусійныя пытанні. Мн., 2001.
134. Рагаўцоў В.І. Маўленчае выражэнне камічнага ў беларускай драматургіі. – Мінск, 2002.
135. Расторгуев П.А. Северско-белорусский говор. – Л., 1927.
136. Реформатский А.А. Из истории отечественной фонологии. – М., 1970.
137. Свяжынскі У.М. "Гістарычныя запіскі" Ф.Еўлашоўскага. – Мн., 1990.
138. Соболевский А.И. История русского литературного языка. – Л., 1980.
139. Советское языкознание за 50 лет. – М., 1967.
140. Сорокин Ю.С. Развитие словарного состава русского литературного языка в 30 – 60-е годы XIX в. – М. – Л., 1965.
141. Станкевіч А.А. Лексіка іншамовнага паходжання ў беларускіх народных гаворках. – Гомель, 1996.
142. Старычонок В.Дз. Полісемія ў беларускай мове (на матэрыяле субстантываў). Мн., 1997.
143. Суднік М.Р. Гісторыя ўзнікнення і этапы развіцця беларускай
144. лексікаграфіі старажытнай пары // Працы Інстытута мовазнаўства АН БССР. Вып.4.-Мн., 1957.
145. Сучасная беларуская мова. Пытанні культуры мовы. – Мн., 1973.
146. Сучасная беларуская літаратурная мова. Марфалогія / Пад рэд. Яўневіча М.С. – Мн., 1997. Сучасная

- беларуская літаратурная мова. Лексікалогія. Фаналогія. Выд. 3-е.-Мн., 1993.
147. Сцяцко П.У. Беларускае народнае словаўтварэнне: Афіксальныя назоўнікі. – Мн., 1977.
 148. Сямешка Л.І., Шкраба І.Р., Бадзевіч З.І. Курс беларускай мовы. – Мн., 1996.
 149. Сянкевіч В.І. Семантыка і прагматыка беларускай мовы. – Брэст, 1995.
 150. Толстой Н.И. История и структура славянских литературных языков. -М.,1988.
 151. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы. – М., 1962.
 152. Фанетыка беларускай літаратурнай мовы. – Мн., 1989.
 153. Фанетыка слова ў беларускай мове. – Мн., 1983.
 154. Филин Ф.П. Происхождение русского, украинского и белорусского языков: Историко-диалектологический очерк. Л., 1972.
 155. Флоровский А.В. Чешская библия в истории русской культуры и письменности. М.-1940 – 1946.
 156. Хрэстаматыя па беларускай дыялекталогіі. – Мн., 1962.
 157. Хрэстаматыя па гісторыі беларускай мовы. Ч. 1. – Мн., 1961; Ч. 2. –Мн., 1962.
 158. Цікоці М.Я. Стылістыка беларускай мовы. – Мн., 1976.
 159. Цікоці М.Я. Стылістыка тэксту. – Мн., 2002.
 160. Цыхун Г.А. Міжславянскае моўнае ўзаемадзеянне (сацыякультурны аспект). Мн., 2003.
 161. Цыхун Г.А. Славянскія мовы ў святле экалінгвістыкі. Мн., 1998.
 162. Чабырук А.І. Лічэбнік у беларускай мове. – Мн., 1977.
 163. Чэман В.М. Гісторыя проціпастаўленняў па цвёрдасці-мяккасці ў беларускай мове. – Мн., 1970.
 164. Шакун Л.М. Словаўтварэнне. – Мн., 1978.
 165. Шакун Л. М. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы – Мн., 1984.
 166. Шакун Л. М. Гісторыя беларускага мовазнаўства. – Мн., 1995.
 167. Швейцер А.Д., Никольский Л.Б. Введение в социолингвистику. М., 1978.
 168. Широков О.С. Языковедение: Введение в науку о языках. М., 2003.
 169. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики. – М., 1973.
 170. Шуба П.П. Прыназоўнік у беларускай мове. – Мн., 1971.
 171. Шуба П.П. Прыслоўе ў беларускай мове. Марфалагічны нарыс. – Мн., 1962.
 172. Шуба П.П. Сучасная беларуская мова: Марфалогія. Марфалогія. -Мн., 1987
 173. Шур В.В. Беларускія ўласныя імёны: Беларуская антрапаніміка і тапаніміка. – Мн., 1998
 174. Шур В.В. Анамастычная лексіка ў беларускай мастацкай літаратуры. -Мн., 2002.
 175. Шчэрбін В.К. Тэарэтычныя праблемы беларускай лексікаграфіі. Мн., 1996.
 176. Юргелевіч П.Я. Курс сучаснай беларускай мовы з гістарычнымі каментарыямі. – Мн., 1974.
 177. Язык и культура: Проблемы современной этнолингвистики. Мн., 2001.
 178. Якубинский Л.П. История древнерусского языка. – М., 1963.
 179. Янкоўскі Ф.М. Беларускае літаратурнае вымаўленне. Выд. 4 – Мн., 1976.
 180. Янкоўскі Ф.М. Гістарычная граматыка беларускай мовы. Выд. 3. – Мн., 1989.
 181. Янкоўскі Ф.М. Беларуская мова. 3-е выд. – Мн., 1978.
 182. Яскевіч А.А. Старабеларускія граматыкі: Да праблемы агульнафілалагічнай цэласнасці. – Мн., 1996

Перыядычныя выданні і бібліяграфічныя зборнікі

1. "Беларуская лінгвістыка"
2. "Вопросы языкознания"
3. "Мовознавство"
4. "Родное слова"
5. "Беларуская мова і літаратура ў школе"
6. "Научные доклады высшей школы: Филологические науки"
7. "Русская речь"
8. "Русский язык в национальной школе"
9. "Русский язык в школе"
10. "Славяноведение".
11. Новая советская литература по общественным наукам. Языкознание. – М., 1971 и сл.

| 04.10.2007 15:59

ВЫСШАЯ АТТЕСТАЦИОННАЯ КОМИССИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Поиск по сайту

Главная

О ВАК

Обращения граждан

Губернаторская программа

Научно-исследовательские центры

Образцы документов

Вопрос-ответ

Комиссии

Контакты

10.02.01 – белорусский язык

специальность

Белорусский язык

Загад Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 13.11.2017 № 260

I. Галіна навукі, па якой прысуджаюцца вучоныя ступені

Філалагічныя навукі

II. Формула спецыяльнасці

Беларуская мова – навуковая спецыяльнасць, прадметам даследавання якой з’яўляюцца – развіццё сістэмы беларускай мовы на працягу яе гістарычнага існавання і асаблівасці яе функцыянавання ў сучасным соцыуме.

Спецыфіка спецыяльнасці заключаецца ў тым, што ў яе межах палажэнні агульнай лінгвістычнай тэорыі выкарыстоўваюцца ў дачыненні да канкрэтнага матэрыялу беларускай мовы. Даследаванні па названай спецыяльнасці могуць выконвацца ў межах канкрэтных моўных дысцыплін: графікі і арфаграфіі, фанетыкі і фаналогіі, лексікі і семасіялогіі, фразеалогіі, марфемікі і словаўтварэння, марфалогіі і сінтаксіса, стылістыкі і лінгвістыкі тэксту.

Аб’ектам даследавання спецыяльнасці з’яўляецца сістэма беларускай мовы на сучасным этапе яе функцыянавання і ў гістарычным развіцці. Прадмет даследавання – стан і ўзаемадзеянне адзінак беларускай мовы на розных узроўнях яе сістэмы.

Сацыяльна-культурнае значэнне вырашэння пытанняў, звязаных са спецыяльнасцю, абумоўлена роллю беларускай мовы ў сістэме духоўных каштоўнасцей сучаснага беларускага грамадства і заключаецца ў стварэнні цэласнай канцэпцыі развіцця і функцыянавання беларускай мовы як мовы тытульнай нацыі краіны ў сучасных сацыяльна-культурных умовах, што садзейнічае удасканаленню сістэмы моўнай адукацыі і выхавання чалавека сучаснага грамадства, павышэнню нацыянальнай самасвядомасці ў шматмоўным і шматкультурным свеце.

III. Галіны даследаванняў

1. Развіццё навукі аб беларускай мове і гісторыя вывучэння беларускай мовы.
2. Беларуская мова як нацыянальная мова беларускага народа і дзяржаўная мова Рэспублікі Беларусь. Сучасны стан сістэмы беларускай мовы, асноўныя тэндэнцыі і напрамкі развіцця слоўнікавага складу мовы. Асаблівасці эвалюцыі сістэмы беларускай мовы ў XX стагоддзі. Сучасныя тэндэнцыі развіцця слоўнікавага складу беларускай літаратурнай мовы.
3. Дыхаранічныя і тыпалагічныя праблемы станаўлення, развіцця і функцыянавання беларускай мовы. Беларуская мова ва ўзаемасувязях з іншымі славянскімі мовамі.
4. Шляхі і асаблівасці развіцця беларускай літаратурнай мовы. Перыядызацыя гісторыі беларускай мовы і этапы яе развіцця. Старабеларуская мова. Мова помнікаў беларускага пісьменства. Беларуская мова XIX ст. Развіццё беларускай мовы на пачатку XX ст.
5. Пытанні беларускай дыялекталогіі і лінгвагеаграфіі. Дыялектны падзел беларускай мовы. Дыялектныя асаблівасці ў галіне лексікі, фанетыкі, словаўтварэння, марфалогіі і сінтаксісу. Арзальныя даследаванні.
6. Даследаванні па сучаснай і гістарычнай фанетыцы, фаналогіі, графіцы, арфаграфіі, лексіцы, фразеалогіі, лексікаграфіі, граматыцы і словаўтварэнню сучаснай беларускай мовы.
7. Беларуская анамастыка. Спецыфіка анамастычнай семантыкі. Тыпалогія ўласных імён. Функцыянаванне ўласных імён у тэксце. Прыкладная анамастыка.
8. Пытанні норм беларускай літаратурнай мовы ў гістарычным развіцці і на сучасным этапе. Пытанні культуры пісьмовай мовы і вуснага маўлення. Асаблівасці мовы радыё, тэлебачання і іншых сродкаў масавай інфармацыі. Пытанні дынамікі сучаснай літаратурнай нормы.
9. Даследаванне функцыянальных стыляў беларускай мовы. Стылістычны падзел беларускай мовы. Рознаўзроўневыя сродкі стылістычнай дыферэнцыяцыі беларускай мовы. Пытанні развіцця і функцыянавання беларускай навуковай тэрміналогіі.
10. Беларуская мова ва ўмовах беларуска-рускага двухмоўя. Сацыялінгвістычныя праблемы беларуска-рускага двухмоўя.
11. Мова мастацкай літаратуры. Пытанні ідыястылю пісьменніка. Двухмоўе і міжмоўнае ўзаемадзеянне ў творах мастацкай літаратуры. Лінгвістыка тэксту.
12. Этымалагічныя даследаванні.
13. Сучасныя напрамкі лінгвістыкі. Камунікатыўная лінгвістыка. Кагнітыўная лінгвістыка. Корпусная лінгвістыка.

IV. Сумежныя спецыяльнасці

- 10.02.02 – руская мова;
- 10.02.03 – славянскія мовы;
- 10.02.04 – германскія мовы;
- 10.02.05 – раманскія мовы;
- 10.02.15 – балтыйскія мовы;
- 10.02.19 – тэорыя мовы;
- 10.02.20 – параўнальна-гістарычнае, тыпалагічнае і супастаўляльнае мовазнаўства;
- 10.02.21 – прыкладная і матэматычная лінгвістыка;
- 13.00.02 – тэорыя і методыка навучання (руская мова, беларуская мова).

V. Размежаванне з сумежнымі спецыяльнасцямі

Непасрэдным прадметам даследавання ў межах спецыяльнасці 10.02.01 – беларуская мова з’яўляецца менавіта нацыянальная беларуская мова ў яе гістарычным развіцці і на сучасным этапе існавання, а таксама канкрэтны матэрыял усіх узроўняў яе сістэмы.

Спецыяльнасць 10.02.01 – беларуская мова адрозніваецца ад спецыяльнасці 10.02.02 – руская мова тым, што прадметам даследавання апошняй з’яўляецца сістэма нацыянальнай рускай мовы на ўсіх узроўнях. У межах спецыяльнасці 10.02.03 – славянскія мовы вывучаюцца іншыя славянскія мовы (украінская, паўднёвыя, заходнія). Прадметам спецыяльнасцей 10.02.04 – германскія мовы, 10.02.05 – раманскія мовы, 10.02.15 – балтыйскія мовы адпаведна з’яўляюцца моўныя факты гэтых груп моў, а таксама асаблівасці іх гістарычнага развіцця і ўзаемадзеяння з іншымі мовамі.

У межах спецыяльнасці 10.02.19 – тэорыя мовы могуць вывучацца факты беларускай мовы, аднак яны служаць толькі ілюстрацыйным матэрыялам для даследавання агульных асаблівасцей мовы чалавека як знакавай сістэмы і яе выкарыстання ў працэсе камунікацыі, сацыяльных аспектаў мовы, паралінгвістычных сродкаў камунікацыі, прыроды перадачы моўнымі сродкамі інфармацыі і яе ўспрымання. У працах па гэтай спецыяльнасці могуць выкарыстоўвацца факты розных моў, у тым ліку і штучных. Між тым, у працах, выкананых у межах спецыяльнасці 10.02.01 – беларуская мова, непасрэдна даследуюцца факты беларускай мовы, асаблівасці іх сістэмнай арганізацыі, а таксама функцыянаванне ў грамадстве беларускай мовы як сродку зносін.

Спецыяльнасць 10.02.01 – беларуская мова адрозніваецца ад спецыяльнасці 10.02.20 – параўнальна-гістарычнае, тыпалагічнае і супастаўляльнае мовазнаўства тым, што ў працах па гэтай спецыяльнасці абавязкова даследуюцца моўныя факты дзвюх і больш моў (магчыма, і беларускай таксама). Прадметам даследавання гэтай спецыяльнасці з’яўляюцца тыпалагічныя сувязі роднасных і няроднасных (у тым ліку і тыпалагічна далёкіх) моў. Між тым, у працах па спецыяльнасці 10.02.01 – беларуская мова матэрыял іншых моў можа выкарыстоўвацца толькі як фонавы.

Спецыяльнасць 10.02.01 – беларуская мова таксама адрозніваецца і ад такой сумежнай спецыяльнасці, як 10.02.21 – прыкладная і матэматычная лінгвістыка. У межах апошняй працы могуць быць выкананы на матэрыяле беларускай мовы, аднак іх выкананне звязана з выкарыстаннем метадаў фармальнага лінгвістычнага аналізу, прымяненнем апарату матэматычнай логікі пры аналізе фактаў натуральнай мовы (у тым ліку і беларускай). Асноўныя напрамкі спецыяльнасці 10.02.21 – прыкладная і матэматычная лінгвістыка – гэта аўтаматычнае распазнаванне і сінтэз маўлення, аўтаматычныя метады апрацоўкі тэкставай інфармацыі, стварэнне аўтаматызаваных баз і сістэм інфармацыйнага пошуку, падрыхтоўка аўтаматычных слоўнікаў, распрацоўка метадаў і прыёмаў аўтаматычнага рэдагавання, анатавання, рэферывання і перакладу.

Спецыяльнасць 10.02.01 – беларуская мова сутнасна адрозніваецца і ад спецыяльнасці 13.00.02 – тэорыя і методыка навучання (руская мова, беларуская мова), у межах якой разглядаюцца выключна пытанні выкладання беларускай мовы на розных узроўнях адукацыі, што адносяцца да галіны педагагічнай навукі.

Дысертацыйныя працы, што выкананы на стыку спецыяльнасці 10.02.01 – беларуская мова і пералічаных сумежных спецыяльнасцей, могуць быць прадстаўлены да абароны па дзвюх спецыяльнасцях з абавязковым увядзеннем у склад савета па абароне спецыялістаў сумежнага профілю. Гэтыя працы могуць быць прадстаўлены да абароны і ў савете па абароне сумежнага профілю з увядзеннем у склад гэтага савета ва ўстаноўленым парадку спецыялістаў па спецыяльнасці 10.02.01 – беларуская мова.